ĐÀO TẠO GIÁO VIÊN TIỂU HỌC THEO ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG Ở TỈNH VÂN NAM, TRUNG QUỐC - BÀI HỌC KINH NGHIỆM CHO VIỆT NAM

Lý Lâm

Nghiên cứu sinh Trường Đại học Khoa học xã hội và nhân văn

Tóm tắt: *Trong bối cảnh toàn cầu hóa và những thách thức về môi trường, kinh tế, xã hội, việc đào tạo giáo viên tiểu học theo định hướng phát triển bền vững (ESD) đóng vai trò then chốt trong việc trang bị cho thế hệ trẻ kiến thức, kỹ năng và thái độ cần thiết để xây dựng một tương lai bền vững. Bài viết này phân tích thực trạng và chính sách đào tạo giáo viên tiểu học theo định hướng phát triển bền vững tại tỉnh Vân Nam, Trung Quốc, nơi đã có những thành công đáng ghi nhận, tập trung làm rõ các yếu tố then chốt tạo nên thành công như chương trình giáo dục tích hợp nội dung về phát triển bền vững, đầu tư cơ sở vật chất hiện đại và bồi dưỡng chuyên môn, nghiệp vụ sư phạm cho giáo viên.. Kết quả nghiên cứu cho thấy sự thành công của chương trình đào tạo ở tỉnh Vân Nam, minh chứng qua tỷ lệ giáo viên tích hợp nội dung phát triển vền vững tăng, sự tự tin của giáo viên mới tốt nghiệp khi giảng dạy về phát triển bền vững được nâng cao và sự hình thành các mô hình trường học bền vững. Từ đó, tác giả cũng rút ra những bài học kinh nghiệm quý báu từ mô hình đào tạo ở tỉnh Vân Nam, có thể vận dụng vào bối cảnh giáo dục Việt Nam.*

Từ khóa: *Đào tạo giáo viên tiểu học, EDS Trung Quốc, giáo dục phát triển bền vững.*

Nhận bài ngày 15.12.2024; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 20.02.2025
Liên hệ tác giả: Lý Lâm; email: 523063565@qq.com

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh biến đổi khí hậu, suy giảm tài nguyên, và bất bình đẳng xã hội, phát triển bền vững đã trở thành một trong những đặt điểm trung tâm trong các chính sách và hành động toàn cầu. Trong đó, giáo dục vì sự phát triển bền vững (ESD) đóng vai trò nổi bật trong việc trang bị cho thế hệ trẻ những kiến thức, kỹ năng và thái độ cần thiết để giải quyết các vấn đề toàn cầu. Việc giáo dục học sinh từ những cấp học đầu tiên về trách nhiệm xã hội và bảo vệ môi trường đóng vai trò then chót trong việc thúc đẩy các mục tiêu phát triển bền vững.

Giáo viên tiểu học được xem như những người gieo mầm đầu tiên cho sự phát triển của học sinh. Học sinh tiểu học là đối tượng dễ tiếp nhận và hình thành thói quen, giá trị sống. Do đó, việc đào tạo giáo viên tiểu học theo định hướng phát triển bền vững là điều cần thiết để giúp thế hệ trẻ được trang bị kiến thức và ý thức trách nhiệm với cộng đồng, môi trường. Trung Quốc đã đạt được những thành tựu đáng kể trong việc tích hợp giáo dục phát triển bền vững vào chương trình đào tạo giáo viên. Các chính sách đầu tư cải thiện cơ sở vật chất, tổ chức các khóa bồi dưỡng chuyên sâu, và tích hợp phát triển bền vững vào giảng dạy là những yếu tố đã mang lại hiệu quả cao. Đây là những kinh nghiệm mà Việt Nam có thể học hỏi và áp dụng để nâng cao chất lượng giáo dục quốc gia.

Nghiên cứu vấn đề giáo dục phát triển bền vững ở Trung Quốc được nhiều quốc gia trên thế giới quan tâm bàn luận. Tiêu biểu có thể kể đến Zou Tailong Shuang Xiaoyu với *"Giữ một, tìm nhiều": phương án thứ ba và lộ trình xây dựng mô hình đào tạo giáo viên tiểu học trước khi đi làm*" [1]. Qingqing Han với "*Giáo dục phát triển bền vững và giáo dục biến đổi khí hậu ở Trung Quốc: Báo cáo tình hình*" [2]. Yuqing Geng, Nan Zhao (2020), "*Đo lường sự phát triển giáo dục đại học bền vững: Bằng chứng từ Trung Quốc*" [3]. Bài viết "*Giáo dục đạo đức cho phát triển bền vững: So*

sánh nhận thức của giáo viên đại học ở Trung Quốc và Pakistan" của nhóm học giả người Trung Quốc, Tây Ban Nha và Pakistan [4]. Các công trình trên đều đã chỉ ra rằng giáo dục vì sự phát triển bền vững (ESD là một lĩnh vực quan trọng trong cải cách giáo dục của Trung Quốc. Vì giáo viên đóng vai trò then chốt, nên việc biết và phát triển một công cụ hiệu quả và dễ sử dụng để khai thác niềm tin của giáo viên là điều cần thiết. Quốc gia này đã đạt được nhiều thành tựu về giáo dục phát triển bền vững, rất nhiều nghiên cứu đã so sánh thực trạng của mô hình giáo dục này ở Trung Quốc với các quốc gia khác, tuy nhiên, việc nghiên cứu cụ thể về đào tạo giáo viên tiểu học theo định hướng này tại Trung Quốc và so sánh với Việt Nam còn khá hạn chế. Bài viết đã khai thác kinh nghiệm của Trung Quốc để tìm ra những bài học cho Việt Nam, xây dựng một mô hình đào tạo giáo viên tiểu học theo định hướng phát triển bền vững phù hợp với điều kiện của Việt Nam.

2. NỘI DUNG

2.1. Cơ sở lý luận và bối cảnh nghiên cứu

Phát triển bền vững (Sustainable Development) được định nghĩa là sự phát triển đáp ứng nhu cầu của thế hệ hiện tại mà không ảnh hưởng đến khả năng đáp ứng nhu cầu của các thế hệ tương lai (United Nations, 1987) [5]. Trong bối cảnh toàn cầu hóa và biến đổi khí hậu, giáo dục vì sự phát triển bền vững (Education for Sustainable Development - ESD) trở thành yếu tố then chốt giúp hình thành các cá nhân có kiến thức, kỹ năng và thái độ phù hợp để đối mặt với những thách thức toàn cầu (UNESCO, 2017) [6]. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, biến đổi khí hậu, suy giảm tài nguyên và bất bình đẳng xã hội, các cơ sở khoa học và pháp lý quốc tế – như Báo cáo Brundtland (1987) và khung tiêu chí của UNESCO (2017) – đã khẳng định tầm quan trọng của phát triển bền vững. Việc đào tạo giáo viên tiểu học theo định hướng này không chỉ nhằm trang bị kiến thức chuyên môn mà còn góp phần hình thành ý thức bảo vệ môi trường, trách nhiệm xã hội và phát triển kinh tế xanh ngay từ những năm đầu đời học tập. Là người truyền đạt các giá trị sống cơ bản, giáo viên tiểu học giữ vai trò quyết định trong việc định hình tư duy và hành vi của thế hệ trẻ, từ đó góp phần tạo nền tảng cho sự phát triển bền vững của xã hội. Theo nghiên cứu của Tilbury (2011), giáo viên có vai trò làm câu nối giữa lý thuyết và thực tiễn phát triển bền vững. Điều này đòi hỏi họ phải được trang bị những kỹ năng và kiến thức chuyên môn, đồng thời có khả năng tích hợp các giá trị bền vững vào hoạt động giảng dạy [7].

Ở Vân Nam có nhiều cơ sở đào tạo giáo viên tiểu học, trong đó Đại học Sư phạm Vân Nam (Yunnan Normal University) là một trong những cơ sở đào tạo giáo viên theo định hướng ứng dụng, cung cấp nguồn nhân lực chất lượng cao, các sản phẩm nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ đáp ứng nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội cho tỉnh và các khu vực lân cận. Đại học Sư phạm Vân Nam hiện có 2.452 giảng viên và hơn 38.000 sinh viên ở các bậc đào tạo khác nhau, đóng góp quan trọng vào việc cung cấp nguồn nhân lực giáo viên cho tỉnh và khu vực lân cận [8]. Tuy nhiên, công tác đào tạo giáo viên nơi đây cũng đang gặp nhiều vấn đề do tác động của tỷ lệ sinh giảm đến nguồn cung giáo viên. Số liệu của Bộ Giáo Trung Quốc công bố năm 2023 cho thấy, Trung Quốc đã đạt được những bước tiến đáng kể trong việc nâng cao trình độ học vấn của giáo viên. Đến năm 2023, 78% giáo viên tiểu học và 93% giáo viên trung học cơ sở trên toàn quốc có bằng cử nhân hoặc cao hơn. Tỷ lệ giáo viên có chức danh chuyên môn cao cũng tăng đáng kể, bao gồm việc thành lập các vị trí giáo viên cao cấp ở các trường tiểu học và trung học [8]. Tuy nhiên, Trung Quốc có 107 triệu học sinh tiểu học vào năm 2022, giảm khoảng 1 triệu so với năm 2021, đến năm 2035, nước này sẽ dư thừa khoảng 1,5 triệu giáo viên tiểu học và 370.000 giáo viên trung học cơ sở [9]. Điều này đặt ra thách thức trong việc điều chỉnh chính sách đào tạo và tuyển dụng giáo viên để phù hợp với nhu cầu thực tế. Ngoài ra, tình trạng thiếu hụt giáo viên trong một số môn học cũng là một vấn đề nan giải. Theo số liệu thống kê do Bộ Giáo dục Trung Quốc công bố vào tháng 7/2022, quốc gia này thiếu khoảng 120.000 giáo viên Thể dục trên toàn quốc [10]. Điều này cho thấy sự cần thiết trong việc điều chỉnh và bổ sung nguồn lực giáo viên để đáp ứng nhu cầu giáo dục đa dạng.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp thu thập tài liệu: Để đạt được mục tiêu nghiên cứu, tác giả đã thu thập các tài liệu công bố chính thức của Bộ Giáo dục Trung Quốc, Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam, các báo cáo

chính sách, bài báo khoa học, và tài liệu chuyên ngành liên quan đến đào tạo giáo viên tiểu học theo định hướng phát triển bền vững ở Trung Quốc.

Phương pháp nghiên cứu so sánh: Sử dụng để rút ra những bài học kinh nghiệm thích hợp với bối cảnh Việt Nam.

Các dữ liệu được phân tích theo hướng định tính và định lượng nhằm đạt được độ chính xác cao nhất.

2.3. Kết quả và phân tích

Việc đào tạo giáo viên tiểu học theo định hướng phát triển bền vững tại tỉnh Vân Nam, Trung Quốc được triển khai qua trong nhiều năm qua nhằm trang bị cho học viên những kiến thức và kỹ năng cần thiết để thúc đẩy phát triển bền vững trong giáo dục.

2.3.1. Về nội dung giáo dục vì sự phát triển bền vững

Trung Quốc đã thực hiện các bước đi chiến lược để tích hợp giáo dục vì sự phát triển bền vững (Education for Sustainable Development - ESD) vào hệ thống đào tạo giáo viên, đặc biệt là trong bối cảnh yêu cầu phát triển bền vững trở thành ưu tiên hàng đầu trên toàn cầu. Các nội dung liên quan đến bảo vệ môi trường, phát triển kinh tế bền vững và giải quyết các vấn đề xã hội đã được đưa vào chương trình đào tạo giáo viên ở nhiều cấp độ khác nhau [11]. Các nội dung tích hợp bao gồm: *Thứ nhất, bảo vệ môi trường*: Chương trình đào tạo giáo viên đã bổ sung các nội dung về biến đổi khí hậu, quản lý tài nguyên thiên nhiên và bảo tồn đa dạng sinh học. Các khóa học thực hành được thiết kế nhằm nâng cao nhận thức của giáo viên về các vấn đề môi trường và cách tích hợp chúng vào bài giảng. Cụ thể, trong các môn học như khoa học và địa lý, học viên được hướng dẫn cách sử dụng tài liệu học tập liên quan đến bảo vệ môi trường để giảng dạy hiệu quả. *Thứ hai, phát triển kinh tế bền vững:* Học viên được đào tạo để hiểu và truyền tải các khái niệm về phát triển kinh tế bền vững, như việc sử dụng hợp lý tài nguyên, tiêu dùng có trách nhiệm và các chiến lược giảm thiểu tác động tiêu cực đến môi trường. Một số chương trình học tập tập trung vào mối quan hệ giữa tăng trưởng kinh tế và công bằng xã hội, qua đó giáo viên được trang bị kiến thức để dạy học sinh hiểu về tầm quan trọng của phát triển kinh tế bền vững. *Thứ ba, các vấn đề xã hội:* Nội dung về bất bình đẳng xã hội, bình đẳng giới và hòa nhập xã hội đã được tích hợp vào chương trình đào tạo. Học viên được khuyến khích tổ chức các hoạt động giúp học sinh nhận thức và giải quyết các vấn đề xã hội. Đặc biệt, học viên được đào tạo cách ứng phó với các vấn đề xã hội phức tạp trong lớp học, như xung đột văn hóa, bất bình đẳng giáo dục và bạo lực học đường. Học viên tốt nghiệp phải có khả năng tích hợp các nội dung trên vào chương trình giảng dạy ở cấp tiểu học, đảm bảo học sinh tiếp cận được với các khái niệm này từ sớm.

2.3.2. Về phát triển chương trình giảng dạy tích hợp

Giáo viên được khuyến khích thiết kế các bài học liên môn, trong đó các yếu tố của phát triển bền vững như bảo vệ môi trường, công bằng xã hội, và kinh tế bền vững được tích hợp vào các môn học chính. Điều này giúp học sinh nhận thức rõ mối liên hệ giữa các khía cạnh khác nhau của phát triển bền vững và cuộc sống hàng ngày. Ứng dụng vào môn học như Khoa học dạy về biến đổi khí hậu, sử dụng năng lượng tái tạo, và bảo tồn đa dạng sinh học. Với môn Địa lý, giáo viên phân tích tác động của hoạt động con người lên môi trường và nghiên cứu các giải pháp bền vững cho các khu vực khác nhau. Với môn Văn học, giáo viên sử dụng các tác phẩm văn học để thảo luận về giá trị đạo đức, ý thức bảo vệ môi trường, và sự đoàn kết xã hội. Chương trình giảng dạy tích hợp giúp học sinh phát triển tư duy phản biện, hiểu rõ hơn các vấn đề toàn cầu, và có khả năng đưa ra giải pháp sáng tạo. Giáo viên đóng vai trò là người dẫn dắt, kết nối kiến thức lý thuyết với thực tiễn.

2.2.3. Đầu tư, hỗ trợ từ Chính phủ

Cải thiện cơ sở vật chất và phát triển tài liệu học tập phục vụ giáo dục phát triển bền vững: Bộ Giáo dục Trung Quốc đã tăng cường đầu tư vào cơ sở vật chất giáo dục, bao gồm việc xây dựng và nâng cấp các phòng học, thư viện và phòng thí nghiệm nhằm tạo môi trường thuận lợi cho việc giảng dạy ESD. Chính phủ Trung Quốc đầu tư đáng kể cho hoạt động giáo dục thể chất và thẩm mỹ ở trường học, với số lượng giáo viên dạy thể dục và giáo dục thẩm mỹ lần lượt đạt gần 600.000 và 750.000 vào năm 2020 [12]. Ngoài ra, Bộ Giáo dục Trung Quốc đã tài trợ cho việc biên soạn và phân phối các tài liệu học tập liên quan đến ESD, bao gồm sách giáo khoa, tài liệu hướng dẫn giảng